

ЛІТЕРАТУРА

1. Березиков Е. Е. Этюды о неопознанном.- М., 1991. – 107с.
2. Слободчиков В.И., Исаев Е.И. Основы психологической антропологии. Психология развития человека: развитие субъективной реальности в онтогенезе. Учеб. пособ. для вузов.- М: Школьная пресса. 2000. – 416с.
3. Киричук О. В., Карпенко З. С. Рівні суб'єктивності та індикатори духовності людини // Педагогіка і психологія. – 1994.- №4- 5. – С. 3 – 12.
4. Подводный А. Возвращенный оккультизм, или Повесть о тонкой семерке. В 2 т. Т. 2. – Воронеж, 1993. – 222с.
5. Тюріна т. Духовна педагогіка: витоки, сутність і перспективи розвитку. – Львів: СПОЛОМ, 2005. – 276с.

Н.О. ХОЛОДОВА

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЧЕРЕЗ СИТУАЦІЙНЕ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ТА В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС

У статті розглянуті питання формування здорового способу життя через ситуаційне навчання на уроках та в позаурочний час.

В статье рассмотрены вопросы формирования здорового образа жизни через ситуационное обучение на уроках и во внеклассное время.

The article deals with the issue of forming of healthy way of life through situational teaching on the lessons and during extra curriculum activities.

Перехід до 12-річної середньої школи об'єктивно вимагає переведення освітнього процесу на технологічний рівень, активізацію пошуку та застосування перспективних інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на розвиток і саморозвиток особистості, плекання людини як творця і проєктувальника свого життя [4].

Навчання і виховання – це спеціально організований процес, пов'язаний з формуванням та розвитком творчого мислення, з використанням різних методів. Як категорія історична, методи навчання трансформуються відповідно до змінюваних цілей і змісту освіти. Компетентнісний підхід у сучасній шкільній освіті, зробив актуальним звернення і учителів, і вчених-педагогів до проблем застосування активних та інтерактивних методів навчання [7].

Інтерактивне навчання засновано на прямій взаємодії учнів з навчальним середовищем, яке виступає як дійсність, де учасники навчально-виховного процесу знаходять для себе місце засвоєння досвіду. Коли розглядати інтерактивне навчання глибше, то мова йде не просто про підключення емпіричних спостережень, життєвих вражень школярів в якості допоміжного матеріалу, ілюстративного доповнення [3].

Історичне коріння активних методів навчання треба шукати в теорії й практиці вітчизняної школи на початку ХХ століття, коли словесним пасивним методам навчання протиставлялися активні: активно-трудова, дослідницька, практична, лабораторна, евристична, проєктувальна та інші. Про них писали в дидактиці (П. Блонський, Є. Голант, Б. Ігнат'єв, В. Марков, І. Резник, С. Швацький), у методиці навчання (В. Арнаутов, А. Гейніке, Б. Жаворонков, В. Петрович, В. Стратен, Р. Черановський, Ф. Черняхівський та інші). Термін “інтерактивна педагогіка” ввів Г. Фріц. Інтерактивність у навчанні пояснюється як здатність до взаємодії, перебування в режимі бесіди, діалогу, дії [7].

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу відповідної навчальної ситуації [6].

Гра є формою інтерактивного навчання, яка підтримує та розвиває мотивуючий компонент, а знання забезпечують успіх учнів у реальному для них пізнавальному процесі. Навчальні імітаційні ігри-тренінги стимулюють формування в школярів практичних навичок, розвивають уявлення та інтуїцію. Суть системи методики організації ігрової діяльності учнів складають різні методи у взаємозв'язку з проблемними, логічними ігровими ситуаціями [2].

Ситуаційне навчання можна використовувати для вивчення нового матеріалу, для закріплення, повторення вивченого, для оцінки рівня знань, умінь, навичок особливо на уроках основ безпеки життєдіяльності, основ здоров'я, основ медико-санітарної підготовки, біології, у позакласній роботі.

Більшість уроків цих предметів передбачає не тільки засвоєння теоретичних знань, але також формує певні уміння та навички поведінки школярів у надзвичайних ситуаціях природного, соціального, техногенного характеру. Практичні навички допомагають учням перебороти стрес при

виникненні небезпеки в реальних умовах, прийняти правильне рішення, що дозволить звести до мінімуму травми, загибель людей, матеріальні втрати, допоможе захистити себе [8].

Учні повинні навчитися користуватися моделями безпеки, а саме: визначати небезпеку, що наближається чи виникла, аналізувати рівень небезпеки, приймати правильне рішення відносно неї, усвідомлено діяти, щоб відвернути небезпеку чи зменшити її наслідки, надавати необхідну допомогу постраждалим. Учні можуть застосувати свої знання на практиці та діяти за відпрацьованим алгоритмом, швидко (автоматично) приймати рішення.

Оскільки процес накопичення особистого досвіду здійснюється досить повільно та безсистемно, під час навчання необхідно вчити учнів питанням особистої безпеки, вмінню діяти у надзвичайних ситуаціях, надавати необхідну допомогу, аналізувати причини нещасних випадків, складати оптимальні моделі безпечної поведінки, алгоритми дії в конкретних ситуаціях. Саме з цією метою необхідно використовувати ситуаційне навчання, метод аналізу конкретних ситуацій, моделювання безпечної поведінки [1].

Деякі прийоми, способи, дії в надзвичайних ситуаціях вимагають практичного оволодіння в ході гри. У процесі гри розвиваються здібності людини, розкриваються її можливості, створюються умови для обміну інформацією. Ігрова форма проведення уроку чи позакласного заходу завжди приносить творче задоволення всім його учасникам, допомагає розвитку міжособистісного спілкування. Необхідно вчити грати ту чи іншу роль щиро, не бентежачись, незалежно від того, в ролі кого прийдеться виступати (як грабіжник, пожежник, хуліган, міліціонер, медичний працівник чи інший). Можна програвати різні варіанти розвитку подій. Після проведення гри необхідно з'ясувати допущені помилки. Продумати можливі випадки, в яких варто діяти відповідним чином. Учні здобувають і доповнюють свої знання за рахунок аналізу помилок (порушень) інших людей, що попадають в екстремальні ситуації, привчаються таким чином до системи аналітичного поводження в навколишньому середовищі, тобто вчать передбачати небезпеку, оцінювати і прогнозувати її розвиток, приймати правильні рішення та діяти з метою попередження виникнення надзвичайних, небезпечних ситуацій або пом'якшення ваги їхніх наслідків [5].

Під час ситуаційного навчання необхідно вчити учнів:

- відповідати на питання та самим формулювати питання, проблеми;
  - виділяти основне, порівнювати, доводити, спростовувати, пояснювати;
  - використовувати систему знань з різних предметів;
  - робити свої малюнки; складати та заповнювати таблиці, схеми;
  - наводити свої приклади, співвідносити інформацію з місцевими умовами;
  - аналізувати своє поводження;
  - самостійно моделювати ситуації;
  - виконувати завдання різного рівня складності, комбіновані завдання;
- В результаті такого навчання учні зможуть:
- ставити цілі з урахуванням характеру шкідливих і небезпечних факторів;
  - передбачати і попереджувати виникнення небезпечних ситуацій, уникати їх;
  - виходити з екстремальних ситуацій;
  - забезпечувати свою безпеку в нових, незвичних умовах;
  - зважувати та виправляти свої помилки в небезпечних ситуаціях;
  - надавати необхідну допомогу іншим людям у небезпечних ситуаціях;
  - навчитися новим способам виживання;
  - робити висновки зі свого і чужого досвіду [1,9].

Складання самостійно творчих, дослідницьких задач, складних ситуацій припускає адекватну діяльність учнів у надзвичайній ситуації. Перед школярем можуть виникнути також ситуації, коли виявляється конфлікт між вихідними умовами та вимогами щодо знань навчальної діяльності. Для вирішення цього протиріччя учень повинен зробити деяку сукупність дій, пов'язати між собою ту чи іншу проблему з даною ситуацією. Найчастіше умови не підказують йому способу рішення цієї задачі, і весь арсенал минулого досвіду не містить готової схеми, що була б придатна для даної ситуації. Щоб знайти вихід, учню необхідні уміння розв'язувати нестандартні задачі, що вимагають незалежного й оригінального мислення, винахідливості, уміння створити нову стратегію, застосувавши творчий підхід. Створити таку стратегію допомагають різні евристичні прийоми, аналогії, порівняння, конкретизації, узагальнення тощо.[1]

Впровадження ситуаційного навчання на уроках та в позаурочний час допоможуть учням мати певний об'єм навичок безпечної та здорової поведінки, зберегти та зміцнити своє здоров'я, вести здоровий спосіб життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ваншельбаум А. Методика применения ситуационных карточек // Военные знания. – 1999. - №5. – С. 38-39, № 6. – С. 37-38

2. Горяна Лариса. Імітаційно-ігровий підхід до екологічної освіти та виховання: Методичні рекомендації // Рідна школа. – 2003. – серпень. – С. 63.
3. Кларин М.В. Интерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта // Педагогика. – 2000. - №7. – С. 12-13.
4. Матвієнко П. Інноваційна діяльність Полтавського інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського // Післядипломна освіта в Україні. – 2004. - №1. – С. 33.
5. Методика викладання курсу “Основи безпеки життєдіяльності” в освітньому закладі: Ситуаційне навчання. – Дніпропетровськ: ДОППО, 2001.
6. Побірченко Наталія. Інтерактивне навчання в системі нових освітніх технологій // Початкова школа. – 2004. - №10. – С. 8-9.
7. Пометун Олена. Активні й інтерактивні методи навчання: до питання про диференціацію понять // Шлях освіти. – 2004. - №3. – С. 10-11.
8. Холодова Н.О., Прокопенко Т.С. Допоможи собі сам. – Харків: ХОНМІБО.– 2003.– 48с.
9. Чекалюк В. Практические работы по ОБЖ // Основы безопасности жизнедеятельности. – 2002. - № 5. – С. 18-21.

І.Б.ШЕВЧУК

РОЛЬ ОБ'ЄКТІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ТА СПОРТИВНИХ СПОРУД У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

В статті висвітлюється роль об'єктів соціальної сфери та спортивних споруд у формуванні здоров'я населення. Розглядається рівень забезпеченості ними населення та можливість пересічного громадянина України їх відвідувати.

В статье освещается роль объектов социальной сферы и спортивных сооружений в формировании здоровья населения. Рассматривается уровень обеспеченности ими населения и возможность гражданина Украины со средними доходами их посещать.

The role of objects of social sphere and sports constructions in formation of health of the population is elucidated in the article. The level of security by them of the population is considered and an opportunity of the citizen of Ukraine with average incomes them to visit.

Сьогодні загальний стан здоров'я населення України з кожним роком погіршується. Це викликано появою нових хвороб, погіршенням стану навколишнього середовища, нестабільною економічною ситуацією в державі, низьким матеріальним забезпеченням населення, а також невмінням чи неспроможністю вести здоровий спосіб життя.

Так, за самооцінкою стану свого здоров'я населенням України (табл. 1) у період з 1994 року по 2003 рік значно зменшився відсоток тих домогосподарств, які оцінили свій стан здоров'я як добрий. У 2003 році цей показник становив 13,8%, коли в попередні роки він перевищував 17,5%. На жаль, за останні три роки опитування кількість населення з відмінним станом здоров'я зменшилась у 2 рази. Хоча у 2003 році отримано досить низькі показники по населенню з добрим та відмінним станом здоров'я, проте із задовільним станом здоров'я було досягнуто найбільшого рівня за десять років опитування (56,4% домогосподарств).

Таблиця 1

Самооцінка стану свого здоров'я домогосподарствами України (у %)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
1- Дуже поганий	5,8	6,8	6,5	5,7	6,1	4,3	4,3	4,8	5,4	4,9
2 – Поганий	25,8	23,6	24,7	24,8	28,0	25,9	22,0	23,1	25,6	23,5
3 – Задовільний	47,5	47,4	47,7	48,4	46,6	48,8	52,0	52,1	49,7	56,4
4 – Добрий	16,5	19,7	18,8	19,0	17,2	18,7	18,3	17,7	17,5	13,8
5 – Відмінний	4,1	2,5	2,4	2,1	2,2	2,2	2,5	1,6	1,8	1,3
Не відповіли	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,9	0,7	0,1	0,1
Середній бал	2,87	2,88	2,86	2,87	2,81	2,89	2,93	2,88	2,85	2,83

Джерело: Стан здоров'я населення (за даними вибіркового опитування домогосподарств у 2003 році): Статистичний бюлетень. – К.: Державний комітет статистики України, 2004.

Слід також звернути увагу на те, що половина населення України хворіє простудними захворюваннями 2 і більше разів на рік (рис.1.), при цьому для 61,9% населення не вистачає необхідної медичної допомоги [4].